

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

У статті розглянуто педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови. Визначено, що педагогічними умовами розвитку творчого потенціалу є комплекс спеціальних чинників впливу на навчально-виховний процес, які в свою чергу забезпечують формування творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійної підготовки. Подано визначення поняття «творчість», що визначається як діяльність людини, що спрямована на створення нових матеріальних та духовних цінностей. Професійні знання та вміння, здатність до майбутньої професійної діяльності, творче мислення та креативний підхід до педагогічної праці є тими професійними якостями, якими повинен володіти творчий вчитель. Творчий потенціал визначено як сукупність здібностей, необхідних для творчої діяльності, внутрішніми факторами якого є важливими чинниками саморозвитку людини, самореалізації та самодіяльності.

Виявлено, що розвитку творчого потенціалу студентів ефективно сприяє впровадження в освітній процес таких методів як диспути, дискусії, інтерактивні методи, ділові ігри, метод проектів, участь у науково-дослідницькій діяльності і т. д. Це сприяє розвитку креативного мислення й веде до усвідомлення себе як особистості, вдосконалення мовних навичок, практичне застосування мови у реальних ситуаціях, сприяють підвищенню інтересу до навчання та розвитку творчого потенціалу особистості.

Охарактеризовано, що використання у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови інноваційних технологій сприяє розвитку творчого потенціалу особистості. Використання форм і методів навчання розвиває мовленнєві навички студентів, вдосконалює творче сприйняття та креативність. Формування позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності передбачає моделювання професійно-важливих завдань, що в свою чергу підвищує мотивацію у процесі вивчення іноземної мов.

Ключові слова: особистість, творчий потенціал, педагогічні умови, професійна освіта, майбутній вчитель іноземної мови.

The article examines the pedagogical conditions for the development of the creative potential of future foreign language teachers. It was determined that the pedagogical conditions for the development of creative potential are a set of special factors influencing the educational process, which in turn ensure the formation of the creative potential of the future foreign language teacher in the process of professional training.

The definition of the concept of "creativity" is presented, which is defined as human activity aimed at creating new material and spiritual values. Professional knowledge and skills, the ability for future professional activity, creative thinking and creative approach to pedagogical work are the professional qualities that a creative teacher should possess. Creative potential is defined as a set of abilities necessary for creative activity, the internal factors of which are important factors of human self-development, self-realization and self-activity.

It was found that the development of students' creative potential is effectively facilitated by the introduction of such methods as debates, interactive methods, business games, project method, participation in scientific research activities, etc. into the educational process. This contributes to the development of creative thinking and leads to self-awareness of the individual, improvement of language skills, practical application of the language in real situations, contributes to increased interest in learning and development of the creative potential of the individual.

It is characterized that the use of innovative technologies in the process of professional training of future foreign language teachers contributes to the development of the creative potential of the individual. The use of teaching forms and methods develops students' speaking skills, improves creative perception and creativity. The formation of the positive attitude toward future professional activity involves the modeling of the professionally important tasks, which in turn increases motivation in the process of learning foreign languages.

Key words: personality, creative potential, pedagogical conditions, professional education, future English language teacher.

УДК 348.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.38>

Чорноус В.П.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук

Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний розвиток освіти в Україні, створення нових освітніх стандартів загострюють проблему розвитку нових нестандартних підходів до вищої освіти. Головним завданням при цьому є формування особистості нової формації, яка відповідає вимогам суспільства, здатна працювати у творчому середовищі та орієнтована на майбутню професійну діяльність.

В сучасних умовах проблему професійної педагогічної освіти щодо забезпечення процесу розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця

на заняттях з іноземної мови може бути реалізовано шляхом створення педагогічних умов, які сприяють формуванню творчих здібностей студентів. Тому сьогодні є актуальною є проблема розвитку та реалізації творчого потенціалу у майбутніх учителів іноземних мов у професійній освіті [1].

Проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови набуває актуальності у зв'язку з тенденціями світового співтовариства, соціокультурний зміст навчання іноземних мов змінюється, підготовка кваліфікованих фахівців у закладах вищої освіти вимагає висококваліфікованих кадрів з іноземних мов, які

здатні до творчого нестандартного мислення при розв'язанні педагогічної проблеми.

На даний час рівень оволодіння іноземною мовою у закладах вищої освіти не відповідає міжнародним стандартам, тому потребує вдосконалення системи підготовки навчання іноземної мови майбутніх спеціалістів у їх професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми дослідження педагогічної творчості майбутніх учителів іноземної мови свідчить про значний інтерес науковців до визначення педагогічних умов формування творчої особистості. При цьому можна виділити науково-теоретичні ідеї І. Зязюнна, К. Кречетникова, В. Кан-Каліка, Є. Ніколаєва, О. Пономарьова, К. Роджерса, Т. Яковенка. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов розглядали такі вчені як Н. Антюхіна, І. Гриненко, Т. Марчій, С. Міхно, О. Соловйова, С. Хмельковська. Професійна діяльність вчителів іноземних мов та проблеми розвитку особистості студентів під час вивчення іноземних мов були спрямовані праці О. Бігіч, Н. Бондар, С. Гапонова, Я. Гриненко, Н. Івасів, В. Клочко, Н. Кириленко, О. Мажаровська, В. Паласюк, М. Руденко, Т. Сухомлин, Ю. Федоренко та ін. Проте, як свідчить аналіз літературних джерел (О. Бігіч, Н. Мартинович, Г. Мельниченко, В. Сафонова та ін.) процес розвитку творчого потенціалу майбутніх спеціалістів не є систематичним, а має ситуативний характер дослідження проблеми. Студенти, які, з однієї сторони отримують ґрунтовні знання з певної спеціальності, а з іншої, незначні можливості застосування отриманих знань на практиці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Творчість особистості характеризується індивідуальністю, неповторністю та унікальністю. Проблема креативності є предметом наукового дослідження таких наук як психологія, педагогіка, дидактика та ін. Проте, незважаючи на велику кількість праць присвячених проблемам творчості, аналізу психолого-педагогічної літератури у педагогічній теорії і практиці, питання вдосконалення педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови недостатньо розкрито. Сучасні дослідники визначають неоднозначні твердження стосовно проблеми педагогічної креативності. Тому це питання залишається досить важливим і вимагає глибокого дослідження.

Формулювання цілей статті: визначити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування творчої особистості є актуальною проблемою сьогодні, оскільки від цього певним чином залежить розвиток творчих здібностей учнів. Педагогічні знання та практичні вміння є необхідні для забезпечення високого рівня

професійної діяльності, що в свою чергу впливають на підвищення педагогічної майстерності та формування значущих професійно-педагогічних якостей, однією з яких є творчий потенціал.

Поняття «творчість» широко використовується у науково-психологічній літературі. Найбільш ґрунтовною є думка В. Кременя, що творчість – це апогей людського існування, коли людина набуває здатності перетворювати дійсність (відносини, норми, цінності), у якій здійснює життєдіяльність. Крім того, творчість – це поліфункціональна категорія, яка характеризує різні форми взаємовідносин особистості із собою та суспільством, тому вона постає як культурологічна, соціально-історична, онтологічна, естетична та психологічна категорія [1, с. 7–8]. Аналізуючи дане твердження, можна зробити висновок, що творчість – це діяльність людини, у процесі якої особистість, задовольняє свої потреби в реалізації своїх здібностей та створює нові знання, навички. Творчість – діяльність людини, що спрямована на створення нових матеріальних та духовних цінностей.

Т. Яковенко вважає, що однією з провідних стратегій сучасного закладу вищої освіти є розвиток педагогічної творчості майбутнього вчителя, розкриття його сутнісних характеристик, що сприяють реалізації особистісного та професійного потенціалу кожного суб'єкта в різних видах професійної діяльності. Це, в свою чергу, висуває проблему створення середовища, яке створює умови для професійного розвитку особистості, реалізує її творчий потенціал та креативність [8, с. 230].

В. Лихвар визначає творчий потенціал як сукупність здібностей, необхідних для творчої діяльності, є рушійною силою і ядром реалізації творчого потенціалу. Внутрішні фактори особистості є важливими чинниками саморозвитку людини, самореалізації та самодіяльності [2, с. 17]. Формування творчого потенціалу майбутніх фахівців закладів вищої освіти відбувається у процесі засвоєння майбутньої професійної діяльності та механізмами опанування нею для успішного її виконання. Творча діяльність – це вид професійної діяльності, зміст якої передбачає необхідність мати глибокі педагогічні знання, хороші організаторські здібності, володіти вміннями творчо здійснювати навчально-виховний процес [5, с. 103].

Сучасні дослідження присвячені визначенню умов розвитку педагогічної креативності. К. Роджерс до внутрішніх умов відносить відкритість новому досвіду, система оцінювання; здібність до незвичайних поєднань. Зовнішніми умовами творчих здібностей є психологічна безпека й захищеність, самореалізація та самовираження [10].

А. Литвин та О. Мацейко визначили педагогічні умови як чинники впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчального процесу та особистісні характеристики учасників цього процесу. Педагогічні умови забезпечують цілісність навчання

в освітньому середовищі закладу вищої освіти відповідно до запитів суспільства та сприяють всебічному розвитку особистості майбутнього вчителя, створюють умови для соціальних задатків, при цьому враховуючи потреби та професійно-важливі якості та ключові компетентності [3, с. 56].

Педагогічні умови формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови – це комплекс психолого-педагогічних чинників впливу на освітній процес та забезпечують формування й актуалізацію творчого потенціалу особистості у процесі професійної підготовки.

Розглядаючи процес розвитку творчої позиції майбутнього фахівця, Р. Серьожникова виокремлює його як діалектичний процес, що містить в собі набуття нового через сприйняття, усвідомлення застарілих утворень і створення нових за умов формування творчої діяльності. На думку автора, мова йде про творчий потенціал студента, розвиток його творчих, професійних, особистісних здібностей і ресурсів у професійній підготовці [6, с. 21]. Творча позиція набуває найбільшого розвитку, коли особистість усвідомлює свою творчу позицію та цінність педагогічної професії. У зв'язку з цим Р. Серьожникова розглядає стратегію професійної підготовки через активну позицію студентів «ініціатива – відповідальність». Усе це виражається у професійній позиції та виступає у ставленні до педагогічної діяльності. Студент повинен усвідомити цінність і мету свого професійного буття, розвивати свій творчий потенціал від виконавця до майстра чи творця [6, с. 22].

Науковець І. Особов стверджує, що навчальне освітнє середовище закладу вищої освіти повинно забезпечувати творчу навчальну діяльність, створювати сприятливу атмосферу розвитку творчого потенціалу в умовах багатоваріантності, підвищувати мотивацію до креативності та позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності. Врахування внутрішніх і зовнішніх чинників розвитку творчого мислення дає можливість визначити спеціальні форми й методи і засоби роботи з формування педагогічної творчості студентів [7, с. 150]. Важливою функцією майбутньої професійної діяльності майбутніх учителів іноземної мови є комунікативна, що визначається в процесі взаємного спілкування викладача та студентів. Вміння побудувати особистісні відносини зі студентами, батьками, визначити стиль, властивий для спілкування у будь-яких ситуаціях, розвиток вербального та спілкування, постановка цілей, мотивів та завдань, здатність відстоювати свою думку, вміння слухати себе та співрозмовника є важливими вміннями для майбутнього вчителя у своїй професійній діяльності.

Професійні знання та вміння, здатність до майбутньої професійної діяльності, творче мислення

та креативний підхід до педагогічної праці є тими професійними якостями, якими повинен володіти творчий вчитель. Навчання на заняттях з іноземної мови вимагає творчих прийомів та ідей, креативних технік, використання нестандартних засобів для забезпечення належної підготовки майбутнього фахівця. Викладачам, які творчо підходять до своєї професійної діяльності властиво бажання творити, займатися своєю роботою, проводячи експерименти, тим самим набуваючи свій педагогічний досвід.

Одним із поширених методів на заняттях з іноземної мови є використання ділової гри, яка виступає як засіб підвищення творчої активності студентів. При цьому ігри сприяють розвитку креативного мислення й ведуть до усвідомлення себе як особистості, вдосконалення мовних навичок, практичне застосування мови у реальних ситуаціях, сприяють підвищенню інтересу до навчання та розвитку творчого потенціалу особистості. Таким чином іноземна мова допомагає ефективно засвоїти навчальний матеріал студентами та вдосконалити мовні навички та вміння, а й також виступає засобом для розвитку творчого потенціалу та комунікативного спілкування.

Велике значення у формуванні творчого потенціалу, розвитку логічного мислення у майбутніх учителів іноземної мови має залучення студентів у науково-дослідну діяльність, участь у конкурсах, творчих гуртках, написання студентських наукових робіт та самостійна творча робота. Передовий педагогічний досвід педагогів-новаторів, вислови видатних педагогів допомагають студентам у формуванні таких якостей як самоконтроль, самопізнання, відповідальність, почуття обов'язку та прагнення до професійного зростання.

Значний інтерес викликають у студентів творчі заходи в поза навчальний час, що забезпечують настанову на творчу педагогічну працю, емоційне сприйняття і задоволеність результатами творчої праці, спонукають до розвитку особистісних і професійних якостей. Такими заходами є проблемні лекції, евристичні бесіди, дискусії, диспути, мозковий штурм, рольові і ділові ігри, кейс-стаді, розв'язання педагогічних задач тощо.

Розвиток творчого потенціалу, нестандартні рішення, формування творчого мислення є необхідними для майбутньої творчої педагогічної діяльності. Впровадження в освітній процес творчих та нестандартних методів сприяє розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови та прагнення до постійного вдосконалення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поняття творчий потенціал не є сталим показником, а перебуває у постійному русі, формується у процесі психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, передового педагогічного досвіду

та творчих ідей, що дозволяють застосовувати нові оригінальні рішення, форми і методи роботи, а також вдосконалювати свої професійні навички. Творчий потенціал – це активність особистості, здатність до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації у процесі майбутньої професійної діяльності.

Розвиток творчого потенціалу у студентів закладів вищої освіти на сучасному етапі розвитку світової спільноти слід розглядати як обов'язкову складову загальної фахової підготовки. Для забезпечення ефективності процесу формування творчого потенціалу слід розробляти нові методологічні підходи і визначати педагогічні умови їх реалізації, над чим сьогодні працюють вітчизняні вчені та педагоги-практики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кремень В.Г. Трансформації особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 2 (59). С. 5–14.
2. Лихвар В.Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності: автореф. дис.. канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2003. 24 с.
3. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.
4. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.
5. Лісовська Т. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 2. 2016. С. 101–108.
6. Серьожникова Р.К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті: автореф. дис.. докт. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2009. 48 с.
7. Особов І.П. Умови, що сприяють формуванню креативності студентів у навчально-освітньому середовищі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 4 (239). С. 146–151.
8. Яковенко Т.В. Формування креативності студентів як умова побудови інноваційного навчального середовища в інженерно-педагогічному ВНЗ. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22 (257). С. 230–235.
9. Fragoulis, I. Project-Based Learning in the Teaching of English as a Foreign Language in Grec Primary Schools: from theory to practice. *English language teaching*. Vol. 2 (3). 2009. Pp. 113–119.
10. Richards J., Rodgers T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. (2nd edition) Cambridge University Press. 2001. Pp. 141–149
11. Tsekhmister Ya., Vizniuk I., Humeniuk V., Yefremova O., Dolyunnyi S. Modern Changes in the Model of Professional and Pedagogical Training of Medicines in the Context of European Integration Processes. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6. № 2. P. 972–986.